

วรรณกรรมกับสังคม : พันธกิจของ “พันป่า”

จินตนา ดำรงค์เลิศ

ภาควิชาสังคมศาสตร์ สำนักศิลปกรรม

ราชบัณฑิตยสถาน

นวนิยายเรื่องพันป่า ของอรชร-พันธุ์ บางกอก พิมพ์ออกเป็นรูปเล่มรวม ๓ เล่ม ใน พ.ศ. ๒๕๑๖ มีความยาว ๑,๙๒๓ หน้า. เนื้อเรื่องของนวนิยายกล่าวถึงการต่อสู้อย่างไม่หยุดยั้งของข้าราชการป่าไม้ผู้ซื่อสัตย์คนหนึ่งกับผู้ร้ายและข้าราชการฉ้อราษฎร์บังหลวงซึ่งมีส่วนพัวพันกับการตัดไม้ทำลายป่าขนาดใหญ่และการค้าไม้เถื่อน พระเอกของเรื่องคือ เพชร โพธิ์แดง ได้ทำงานร่วมกับข้าราชการฝ่ายตำรวจและฝ่ายปกครองเพื่อทำลายล้างเครือข่ายผู้ร้ายนี้. นวนิยายเน้นความสำคัญของคำสอนทางพระพุทธศาสนา การอุทิศตน และความกล้าหาญของข้าราชการที่ดีซึ่งพยายามรักษาป่าไม้ให้เป็นทรัพยากรธรรมชาติอันทรงคุณค่าของชาติสืบไป. นวนิยายได้สะท้อนให้เห็นภาพความงามและคุณค่าหลากหลายของป่าไม้ตลอดทั้งเรื่อง.

คำสำคัญ : วรรณกรรม, สังคม, นวนิยายเรื่องพันป่า

ปัจจุบันปัญหาของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดปัญหาหนึ่งที่ทั่วโลกให้ความสนใจและเรียกร้องให้มีการอนุรักษ์อย่างจริงจัง. ในแวดวงวรรณกรรมและสื่อบันเทิง ได้มีการหยิบยกเรื่องราวของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาเป็นแก่นเรื่องสำคัญ ในช่วงสองสามปีมานี้ปรากฏว่า แนวเรื่องดังกล่าวสามารถ

ดึงดูดความสนใจของผู้คนได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น บทประพันธ์เรื่อง *วิมานเมขลา* ของ กัญญา กุมารี ซึ่งถูกนำมาดัดแปลงเป็นบทละครแพร่ภาพทางโทรทัศน์ ภาพยนตร์เรื่อง *Civil Action* ในปี ๒๕๔๑ และล่าสุด ภาพยนตร์เรื่อง *Erin Brockovich* ซึ่งได้รับรางวัลออสการ์ เมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๔๔.

ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้ข้าพเจ้าหวนกลับไปนึกถึงนวนิยายเรื่องหนึ่งซึ่งประสบความสำเร็จอย่างสูงเมื่อประมาณ ๓๐ ปีก่อน เป็นสิ่งบ่งชี้ว่านักเขียนของไทยนั้นมีจิตสำนึกถึงภารกิจของเขาต่อสังคมและมีวิสัยทัศน์ยาวไกลยิ่ง. นักเขียนท่านนี้คือ **อรชร-พันธุ์ บางกอก** ผู้ประพันธ์นวนิยายขนาดยาวเรื่อง **พันป่า** นวนิยายเรื่องนี้ได้รวมพิมพ์เป็น ๓ เล่ม มีความยาวทั้งสิ้นถึง ๑,๙๒๓ หน้า (เล่มหนึ่ง ๗๔๐ หน้า, เล่มสอง ๔๖๐ หน้า, เล่มสาม ๗๒๓ หน้า)^๑. สำนักพิมพ์ได้ประชาสัมพันธ์นวนิยายเรื่องนี้ไว้บนแผ่นรองปกทั้ง ๓ เล่มว่า

“นวนิยายอิงชีวิตจริงของพนักงานป่าไม้แขวง ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต จนเป็นปรปักษ์กับฝ่ายตรงข้ามทุกฝีก้าวในราชการ เอาชีวิตเป็นเดิมพัน...”

ข้อความประชาสัมพันธ์ข้างต้นบอกสังเขปของนวนิยายเรื่อง **พันป่า** ได้เป็นอย่างดี พระเอกของเรื่องชื่อ

* บรรยายในการประชุมสำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๔

^๑ อรชร-พันธุ์ บางกอก. พันป่า, เล่ม ๑-๓. พระนคร: สำนักพิมพ์ผ่านฟ้าพิทยา; ๒๕๑๖.

เพชร โพร้แดง. อรรถ-พันธุ์ บางกอก บรรยายถึงพระเอกของเขาไว้ในตอนต้นเรื่องว่า

“(...) เพชร โพร้แดง เป็นเจ้าพนักงานป่าไม้แขวงอยู่ประจำแก่งเจ็ดแควนี้ เพชรเป็นคนที่มีรูปร่างขอล้ำล่ำสันพอดูหน้าของเขาเข้มและคมเพราะคิ้วหนาตาสีก และหนวดเรียวยาวเหนือริมฝีปาก (...)”^๒

เพชรเป็นเจ้าพนักงานป่าไม้แขวงแก่งเจ็ดแคว จังหวัดพิษณุโลก เนื้อที่ป่าในความรับผิดชอบของเขาและลูกน้องมีความกว้างขวางราวสี่ร้อยตารางกิโลเมตร งานหนักที่เขาต้องเผชิญที่นั่นก็คือ การป้องกันไม่ให้เกิดไฟไหม้ป่า ซึ่งขึ้นชื่อว่ามีไม้สักงามที่สุด ไม้สักอันงดงามมีค่าเหล่านี้เป็นที่หวังป้องกันผู้ต้องการได้มันโดยวิธีทุจริตมากมายหลายราย^๓ ศัตรูที่สำคัญของเพชรอาจจัดได้เป็น ๓ ระดับ คือ

๑. ระดับท้องถิ่น ได้แก่ นักเลงหัวไม้ มือปืนรับจ้าง พ่อค้าไม้เถื่อนรายย่อย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

๒. ระดับจังหวัด ได้แก่ ทนายที่มีชื่อเสียง พ่อเลี้ยง แม่เลี้ยง นายตำรวจ

๓. ระดับชาติ ได้แก่ พ่อค้าไม้กับต่างประเทศ ข้าราชการผู้ใหญ่ที่ฉ้อราษฎร์บังหลวงและรับสินบน

เรื่องราวของ **พันป่า** แตกต่างจากนวนิยายไทยส่วนใหญ่ตรงที่มีได้มีแก่นเรื่องเกี่ยวกับความรัก ริษยาอาฆาต แต่ผู้อ่านจะติดตามเรื่องราวที่มีความยาวเกือบสองพันหน้าอย่าง

^๒ เล่มหนึ่ง หน้า ๔.

^๓ เล่มหนึ่ง หน้า ๓๙.

ไม่รู้ลึกเปื้อ โดยผ่านตัวละครหลากหลายซึ่งสะท้อนอุดมการณ์, ประสบการณ์ และความรู้อันกว้างขวางของอรรถ-พันธุ์ บางกอก ผู้ประพันธ์. บทความนี้จะกล่าวถึงสาระสำคัญของ **พันป่า** ใน ๒ ประเด็น คือ

๑. อุดมการณ์ของข้าราชการ

๒. การชี้ให้เห็นความงามและคุณค่าของป่าไม้

อุดมการณ์ของข้าราชการ

เพชรเป็นข้าราชการกรมป่าไม้ที่ยังหนุ่มโสด อายุใกล้ ๓๐ จบการศึกษาระดับปริญญาตรีด้านวนศาสตร์ แล้วก็เข้ารับราชการในกรมป่าไม้. เขาตระหนักดีว่างานป่าไม้อันตราย เมื่อเขาต้องขัดผลประโยชน์ของขบวนการค้าไม้เถื่อน แต่เขาก็ไม่ประสงค์จะทำงานนี้ไป. เขาอธิบายให้หลวงพ่อกับเขาเคยมาอาศัยพักพิงเมื่อครั้งมาเรียนหนังสือในกรุงเทพฯ ฟังว่า

“(...) ผมไม่อยากจะออก เพราะผมเรียนมาทางนี้โดยตรง ผมควรจะใช้เวลาความรู้ให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติ (...) ผมรักป่าไม้เสียแล้ว ทั้งรักและห่วงด้วย เวลาที่ป่าไม้ถูกทำลายหนัก”^๔

เมื่อแฝงซึ่งเป็นพนักงานการไม่มาช่วยงานเพชร เพชรพอจะทราบว่ามีนิสัยชอบสุรา นารี กีฬาบัตร์. เขาได้กล่าวเตือนสติแฝงว่า

“พวกเราชาวป่าไม้ทุกคนควรมีอุดมคติ”^๕

^๔ เล่มหนึ่ง หน้า ๔๑๙-๔๒๐.

^๕ เล่มหนึ่ง หน้า ๒๐๙.

เพชรปฏิบัติตนเป็นข้าราชการที่ซื่อสัตย์อย่างแน่วแน่มั่นคง ไม่เคยออกนอกกลุ่มนอกทาง จิตสำนึกในคำว่า “ข้าราชการ” ของเขานับเป็นแบบอย่างของข้าราชการโดยทั่วไปได้เป็นอย่างดี. เขาอธิบายให้แสนย์เพื่อนนักเรียนร่วมรุ่นของเขาฟังว่า

“(...) คนบางคนปากพูดให้ช่วยป้องกันรักษาป่าไม้ อย่าแผ้วถางทำลายป่า แต่มือของพวกนั่นเองกำลังลักลอบตัดไม้กันอยู่ (...) อ้าวก็คือคนรับใช้คนหนึ่งของประชาชนรับจ้างประชาชนให้ทะนุบำรุงทรัพย์สมบัติของเขา เมื่อมีโจรมาปล้นสมบัติอันนั้น อ้าวจะทนนิ่งดูตายได้อย่างไร”^๖

ด้วยจิตสำนึกดังกล่าว เพชรจึงปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่ยอมประนีประนอมกับขบวนการค้าไม้เถื่อน. ในสายตาของนายประกิจ รักษาราชการนายความผู้ทรงอิทธิพลระดับจังหวัดเพชรและข้าราชการป่าไม้ตงฉินทั้งหลายถูกมองว่า **“บ้าบัดขบ”**. ประกิจวิจารณ์ว่า

“ไอ้เพชร ไอ้แปลง ไอ้อธิก มันบ้าบัดขบ ราชการช่วยอะไรมันนักหนา นอกจากให้เงินเดือนกินไปเดือน ๆ ซึ่งก็ไม่เท่าไร เจริบใช้ได้ป่วยช่วยรักษาให้ฟรี ๆ หรือก็เปล่า ลองป่วยกินกำหนดจะปลดเอาเสียด้วยซ้ำ ฤกกยังตายโหงไปทำยังไง ก็ได้แต่กล่าวคำไว้อาลัยสุดดีให้หนี ผោศพให้หน่อยแล้วก็จบเรื่อง อีกไม่กี่วันก็ล้มกันหมด พ่อ แม่ ลูก เมีย มันจะเป็นอย่างไรต่อ

^๖ เล่มหนึ่ง หน้า ๓๑๕.

ไปไม่รู้ช่วยตัวเองเอาซี ใครๆ ก็คิดถึงแต่ตัวทั้งนั้นแหละวะ ไม่ว่าจะตัวใหญ่ ตัวเล็ก ฉะนั้น คนฉลาดต้องยึดถือภาษิตเก่าที่ว่า น้ำขึ้นรีบตัก”^๘

ความเห็นของนายประภคิตสอดคล้องกับนายไพศาล ยงพานิช เจ้าของบริษัทค้าไม้กับต่างประเทศ ซึ่งมีอิทธิพลอยู่ในกรมป่าไม้ระดับหนึ่ง. นายไพศาลมองว่าคนอย่างเพชรมีเป็นจำนวนน้อยในสังคมไทย และน้ำน้อยย่อมแพ้ไฟ เขาเป็นตัวละครที่สะท้อนให้เห็นภาพของคนจำพวกที่มองเห็นปัญหาของบ้านเมือง แต่ไม่ได้คิดแก้ไข กลับคิดหาช่องทางกอบโกยผลประโยชน์ใส่ตน. ไพศาลกล่าวกับแสนย์ผู้เป็นลูกจ้างบริษัทของเขาและเพื่อนของเพชรว่า

“(...) เวลาที่เราแม้แต่หลักการเท่านั้นที่ดี การปฏิบัติยังใช้ไม่ได้ (...) มันอยู่ที่ทุกคนจะเข้าใจและตัดกิเลสส่วนตัวเห็นแก่ส่วนรวมได้เมื่อไหร่ ฉันท้าเป็นคนดีได้ไป ก็ใช้ว่าจะไปช่วยอะไรได้ คนอื่นเขาก็ยังทำกันอยู่ และปามันก็ยังคงแหลกไปเรื่อยๆ เชื้อฉ้อเถอะ แสนย์ คนๆ เดียวแกอะไรไม่ได้ดอก นายเพชรแกยังไม่รู้เห็นอะไรกว้างขวาง จึงตั้งต้นไปอย่างนั้น (...) ชีวิตของคนจะมีค่าต้องอยู่ในที่เจริญในป่าดงถิ่นเถื่อน ค่าของคนมันลดลงไปเท่ากับค่าของกระสุนนัดเดียวไม่กีสตางค์ (...) ทำไมคนอย่างนายเพชรซึ่งเปรียบได้กับพิมเสนจึงจะคิดไปอยู่ไปแลกกับเกลือ ร่ำเรียนมาตั้งกายกองมีปริญญา ไปหมกตัวอยู่ในป่าอย่าง

นั้นทำไม มันทำลายอนาคตและความรู้ของตัวเองลงไปทุกวันซัดๆ (...)”^๙

ไพศาลขอให้แสนย์ไปเกลี้ยกล่อมเพชรให้อำนวยความสะดวกแก่การขนไม้เถื่อน แต่แสนย์มิได้กระทำตามเพราะเข้าใจดีว่าเพื่อนของเขามีอุดมการณ์แน่วแน่ แสนย์จึงถูกฆ่าตายเพื่อปิดปาก ส่วนเพชรนั้นต้องเสียท่าถูกใส่ความเรื่องผู้หญิงจนทางกรมตั้งคณะกรรมการสอบสวน กว่าจะพบว่าเขาบริสุทธิ์ เพชรก็รู้สึกว่าเขาและกัลลภลุ่มอยู่มาพอสมควร. ผู้ที่เป็นกำลังใจเขาในยามนี้คือท่านเจ้าคุณที่เขามาหาเป็นประจำนั่นเอง. ท่านเจ้าคุณปลอบใจและสอนเขาให้ระลึกถึงคำสอนของพระพุทธองค์โดยกล่าวว่า

“มีอย่างนี้ทุกยุคทุกสมัยนั้นแหละ คนบริสุทธิ์อาจถูกลงโทษก็ได้ มันเป็นเรื่องของบุญกรรม สิ่งที่สำคัญก็คือความดี ไม่ว่าจะได้รับผลกระทบอะไรก็ตาม ความดีแม้ไม่ช่วยเราขณะนี้ ก็จะช่วยเราในเบื้องหน้า ถ้าเราทำดีอย่างน้อยจิตใจเราก็จะผ่องใสมีความสุขสบาย. พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว นั้นเป็นความจริงอย่างยิ่ง ไม่มีอื่นไปได้เลย”^{๑๐}

อรชร-พันธุ์ บางกอก สะท้อนคำสอนเรื่องความดีความชั่วผ่านตัวละครที่เป็นตำรวจในเล่มที่สอง. ตัวละครดังกล่าวได้แก่จำสวงซึ่งมักจะถูกนิทนาว่าร้ายในหมู่ข้าราชการตำรวจด้วยกัน แต่เขาก็มิได้โต้ตอบ เขาคงบำเพ็ญตนเป็นตำรวจที่ดีอย่างสม่ำเสมอ

เสมอ ความเชื่อในการประกอบกรรมดีทำให้เขาไม่ย่อท้อในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ. จำสวงสอนหมู่ศิษย์และหมู่หม่อมว่า

“(...) ถ้าเราไม่ทำชั่ว ไม่คิดชั่ว ทำแต่ดี คิดแต่ดี เราก็มีความสุขใจ เราถูกกลั่นแกล้ง ถูกบีบคั้น แล้วเราพลอยหมดกะจิตกะใจทำงาน งานการเสียหาย เขาก็ยิ่งซ้ำเติมได้ใหญ่กว่าเราเป็นคนเสียหายเลวทราม อย่างนั้นเราจึงควรทำมันเข้าไป ทำมันให้ดีที่สุด (...)”^{๑๑}

จำสวงคิดว่าตำรวจควรบำเพ็ญตนเป็น “ผู้พิทักษ์สันติราษฎร์” อย่างแท้จริง. เขากล่าวกับลูกน้องทั้งสองของเขาว่า

“(...) มันเป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องจับกุมผู้ร้าย เพราะบ้านเมืองเป็นของประชาชนส่วนใหญ่ คนที่ทำความเดือดร้อนทุกข์ยากให้แก่ประชาชน จึงควรที่จะได้รับการจับแยกออกมาจากประชาชน ถ้าเราไม่จับกุมปล่อยให้คนร้ายข่มเหงชาวบ้านราษฎร์ บ้านเมืองจะเป็นสุขได้ยังไง เรามีหน้าที่ระงับทุกข์บำรุงสุขอยู่แล้วอย่างนี้เราจะไม่สงสารราษฎร์หรือ (...)”^{๑๒}

อรชร-พันธุ์ บางกอก สร้างตัวละครซึ่งเป็นข้าราชการที่ดี ให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันในการปราบปรามขบวนการค้าไม้เถื่อน. ตัวละครที่ทำงานป่าไม้เช่นเดียวกับเพชรได้แก่แปลง อธิก จาม ผ่างซึ่งกลับตัวเป็นคนดีในภายหลัง ทางฝ่ายปกครอง

^๘ เล่มหนึ่ง หน้า ๓๔๐.

^๙ เล่มหนึ่ง หน้า ๒๙๓-๒๙๕.

^{๑๐} เล่มหนึ่ง หน้า ๒๒๔.

^{๑๑} เล่มสอง หน้า ๔๑๗.

^{๑๒} เล่มสอง หน้า ๔๑๘.

ได้แก่ นายอำเภอ นิคม ปลัดอำเภอ แนน ส่วนตัวละครที่เป็นตำรวจฝ่ายปราบปราม ได้แก่ ร้อยตำรวจเอก ยิ่งศักดิ์ พันตำรวจตรีมาโนช. ภาพความร่วมมือของข้าราชการฝ่ายต่างๆ ในการปราบปรามพวกนักเลงและพ่อค้าไม้เถื่อนทำให้เกิดความรู้สึกในทางบวกว่าประเทศไทยมิได้เต็มไปด้วยข้าราชการที่ฉ้อราษฎร์บังหลวง ข้าราชการที่รักชาติบ้านเมืองก็ยังมีอยู่เป็นจำนวนมาก และบุคคลเหล่านี้แหละที่ทำให้ประเทศชาติเจริญเหมือนดังที่อาจารย์ปู่ฟ้ากล่าวกับเพชรว่า

“(...) ถ้าบ้านเมืองมีคนอย่างเอ็ง ไม่ต้องมากหรอก ... สักครึ่งเดียว บ้านเมืองก็เจริญมากมายแล้ว (...) ถ้าข้าเป็นหนุ่มๆ และมีอาชีพอย่างเอ็ง ข้าก็เห็นจะต้องทำอย่างเอ็งเหมือนกัน. คนเรานั้นก็แปลก ถ้ามันรักศักดิ์ศรีแล้วละก็ เงินมันซื้อไม่ได้หรอก (...)”^{๑๖}

เพชรเป็นข้าราชการที่มีจิตสำนึกว่าต้องทำงานในหน้าที่ให้ดีที่สุด มิได้คาดหวังในสิ่งตอบแทนอื่นใด เขาอธิบายให้แสบผู้รับจ้างชักลากไม้ซึ่งเปลี่ยนใจมาช่วยทางราชการจับไม้เถื่อนว่าการที่เขาติดตามยึดไม้เถื่อนนี้ เขามีได้หวังเงินรางวัลตอบแทนและทางกรมป่าไม้ก็ได้ยกเลิกจ่ายเงินรางวัลไปนานแล้ว เพชรอธิบายว่า

“อ้าวไม่ได้ต้องการอะไรเป็นเครื่องตอบแทนทั้งนั้น ... หน้าที่ไงละ

... เมื่อมีหน้าที่อะไร เราก็ต้องทำตามหน้าที่นั้น ... อ้าวมันมีสิ่งยึดมั่นในใจบางอย่าง... ว่าอ้าวทำงานนี้ก็เพื่องานต้องการฟันฝ่าไปก็เพื่อให้งานสำเร็จเป็นส่วนใหญ่ (...)”^{๑๗}

เพชรและเพื่อนข้าราชการป่าไม้ไม่ได้เป็นเพียงแค่เพื่อนร่วมงาน หากแต่เป็นเพื่อนร่วมเป็นร่วมตายด้วยกัน พวกเขาต้องกินนอนด้วยกันในป่า จึงมีความรู้สึกผูกพันต่อกันอย่างลึกซึ้ง^{๑๘} สำนักงานของพวกเขาก็คือสถานที่ทำงาน กิน และนอนด้วยกัน. เมื่อสำนักงานป่าไม้แขวงของพวกเขาถูกเผาทิ้งจนเหลือแต่ต้นไม้ พวกเขาต่างตระหนักดีว่านั่นคือคำขู่คุกคามจากฝ่ายศัตรู. อย่างไรก็ตามเพชรและลูกน้องต่างไม่ย่อท้อและละทิ้งอุดมการณ์ ทุกคนคงตั้งป้อมต่อสู้กับอิทธิพลมืดต่อไป. อรรถ-พันธุ์ บางกอก บรรยายถึงความเข้มแข็งของข้าราชการป่าไม้เหล่านี้โดยผ่านความคิดคำนึงของเพชรว่า

“(...) ถ้าหากพนักงานป่าไม้ทุกแห่งเข้มแข็งเช่นนี้ ป่าไม้ของประเทศจะไม่ทรุดโทรมแน่ และเขาเชื่อเหลือเกินว่ายังมีพนักงานป่าไม้ อีกเป็นจำนวนมากที่ไม่มีโอกาสได้ทำการต่อสู้อย่างเต็มที่เพื่อพิทักษ์รักษาป่า ซึ่งถ้าโอกาสนั้นมาถึงเมื่อไร การป้องกันรักษาทรัพยากรของประเทศชาติ อันเป็นสมบัติส่วนรวมของคนไทย ทุกคนจะต้องเปิดฉากอย่างเข้มแข็งทันที”^{๑๙}

^{๑๗} เล่มสาม หน้า ๒๗๙.

^{๑๘} เล่มหนึ่ง หน้า ๓๕๑.

^{๑๙} เล่มสาม หน้า ๒๙๑.

การชี้ให้เห็นความงามและคุณค่าของป่าไม้

เรื่องราวของ **พันป่า** ทำให้ผู้อ่านตื่นเต้นร่าเริงไปกับการต่อสู้ของพวกเขา พนักงานป่าไม้กับเหล่าผู้ร้ายที่ทรงอิทธิพล. ผู้อ่านได้รู้ถึงเล่ห์กลของมิชฉะชีพในการลักลอบตัดไม้ ขนลากไม้ การทำไม้เถื่อนให้เป็นไม้ถูกกฎหมาย ฯลฯ แสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่เขาเขียนเป็นอย่างดี สามารถผูกเรื่องนวนิยายขนาดยาวเกือบสองพันหน้าให้อ่านได้หลายแง่หลายมุม ไม่ซ้ำซาก. นอกจากการดำเนินเรื่องราวของนวนิยายแล้ว ผู้ประพันธ์ยังได้แสดงความสามารถในการบรรยายธรรมชาติของป่าทั้งสภาพภูมิศาสตร์ พันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์ ก่อให้เกิดความรู้และความรักป่าไม้ได้อย่างดีเยี่ยม ซึ่งทำให้นวนิยายเรื่องนี้มิได้ให้แต่ความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังมีสาระก่อให้เกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรป่าไม้ของชาติอีกด้วย.

๑. ความงามของป่า

๑.๑ ภูเขาเขาและเงาเมฆ

อิทธิพลพนักงานป่าไม้หนุ่มได้ชมความงามของป่าโดยมีชมพู่เด็กสาวบ้านป่านำทาง. ชมพู่อธิบายให้เขาฟังว่าต้นนางสีดานั้นบางทีก็เรียกว่ากุหลาบขาว มักขึ้นแซมในลานหญ้าเต็มไปหมด. ชมพู่ชี้ชวนให้อธิบายชมธรรมชาติต่อไปว่า

“นั่นเขาเรียกหญ้าน้ำค้างจะ ที่ปลายใบมีตุ่มยางเหนียวใสเหมือนน้ำค้าง เวลาแมลงบินมาถูกตุ่มยางเข้าก็จะติด และใบก็จะม้วนแล้วดู

แมลงนั้นกินเป็นอาหาร ยังมีอีกตั้งหลายอย่างที่จับแมลงเป็นอาหาร ในลำธารนี้ก็มี นั่นไงจะ ที่ต้นไผ่หยิกๆ เขาเรียกจอก บ่อหวาย ต้นมันสั้นๆ ติดดิน ปลายขนมียางเหนียวสำหรับจับแมลงกิน และสาหร่ายข้าวเหนียวที่ขึ้นอยู่ใต้น้ำใสนั้นก็เหมือนกันจับพวกไรน้ำกิน”^{๑๖}

สองหนุ่มสาวเดินคลอคู่กันไปคุยกันไป ผ่านลานสวนนางสีดามาจนถึงลำธารเล็กๆ ที่มีน้ำใสสะอาด ท้องลำธารเป็นหิน มีพันธุ์ไม้น้ำหลายชนิดขึ้นเขียวชอุ่ม. ผู้ประพันธ์บรรยายต่อไปว่า

“แดดเริ่มอุ่นขึ้นเล็กน้อย สาดส่องไปทั่วท้องทะเลภูเขา เห็นแว้งแว้งบางแห่งมีรอยเงาดำเป็นหย่อมๆ ซึ่งเกิดจากเงาเมฆทับทาบอยู่ หมอกบางๆ ยังไม่จางหาย ลอยเรียวยูที่โน่นที่นี้ เบื้องหน้าออกไปเป็นที่ลานกว้าง มีหญ้าภูเขาชนิดต่างๆ เช่น หญ้าขนไก่อ้อย ดอกสีน้ำตาล หญ้าหางเห็นหญ้าโขมงขึ้นงดงาม คละเคล้ากันไปแลเต็มพืด”^{๑๗}

๑.๒ ขุนห้วยและป่าสัก

อิทธิออกสำรวจไม้ในป่ากับจาม พวกเขาหยุดพักที่เนินสมอ:

“สถานที่ตรงนั้นเกือบเรียกได้ว่าเป็นขุนห้วยได้ ชาวบ้านเรียกกันว่าเนินสมอ

คำว่า ขุนห้วย หมายถึงถึงต้นน้ำของลำห้วย ซึ่งตามปกติแล้วจะอยู่เกือบถึงสันเขา สูงกว่าพื้นที่ป่าในบริเวณเดียวกัน ถ้าไม่คิดเอาสันเขา

เข้ามารวมด้วย

อยู่บนเนินสมอ มองลงไปจะแลเห็นภูมิประเทศด้านต่ำได้ถนัด เห็นทิวไม้สักเป็นพีชใหญ่ยาวมีอาณาเขตกว้างขวาง ต้นสักเพิ่งจะเริ่มแตกใบอ่อน สีจึงสดใสโปร่งบาง ไม่เข้มทึบนัก ใบสักเหล่านี้ใหญ่จึงแผ่ร่มเป็นเงาบังความร้อนได้อย่างสบาย”^{๑๘}

๑.๓ เขาโอบบึง

เพชรและซุ่มสายตามจกไปพักยังที่พักของเขาที่ชะง่อนผาซึ่งยื่นออกไปในบึง:

“ลมอ่อนในในตอนเช้าพัดเบาๆ ทำให้เกิดระลอกคลื่นแผ่กระจายไป กว้างในท้องน้ำใหญ่ที่ห้อมล้อมไปด้วยภูเขา

ภูเขาที่ห้อมล้อมรอบท้องน้ำใหญ่แห่งนี้ แต่ละลูกสูงลิ่วแทงยอดแหลมเสียดฟ้า ในยามรุ่งอรุณเช่นนี้ มองเห็นภูเขาเหล่านี้เป็นสีม่วงอ่อน เงาของยอดแหลมมองเห็นได้ถนัดจากพื้นน้ำในบึงกว้าง สีของท้องฟ้าครั้งแรกเป็นสีแดงสด ต่อมาค่อยอ่อนเข้ากลายเป็นสีเหลือง ชมพูและเทา (...)”^{๑๙}

๑.๔ หุบเขา ลำน้ำ และสายรุ้ง

เสียประจิดพาหญิงสาวชื่อศาลิน มาพักที่บ้านกลางป่า:

“ที่นั่นเหมือนกับสวรรค์จงใจสร้างให้สวยงามเป็นพิเศษ มันเป็นหุบเขาที่อยู่ภายใต้ผืนฟ้ากว้างทอดตัวคดเคี้ยวยาวไปไกลราวกับบุยกษ์ตัวมหึมา ก้นของหุบเขาเป็น

ลำห้วยกว้างพอใช้ และมีน้ำใสไหลแรงตามแนวคดเคี้ยวของลำน้ำกับหุบเขายาวนั้น มีหน้าผาเขื่อนธรรมชาติขวางกั้นอยู่เป็นตอนๆไป ทำให้น้ำที่ไหลมาตามลำน้ำนั้น ไหลตกลงมาเป็นฟองขาวและละอองปลิวฟุ้งเหมือนสายหมอกยามต้องแสงอาทิตย์จะทำให้เส้นรุ้งเล็กๆ ปรากฏอยู่ ตัดกับสีเขียวเข้มของหมู่ไม้ริมลำน้ำ และที่ขึ้นอยู่เชิงเขาลดหลั่นเป็นขั้นขึ้นไปจนถึงยอด แลดูงดงามราวกับภาพวาด หรือภาพที่เฝ้าฝันขึ้นในจินตนาการมากกว่าจะเป็นภาพธรรมชาติที่เห็นด้วยตาสัมผัสได้อย่างแท้จริง”^{๒๐}

๒. ความรู้เกี่ยวกับป่าไม้

อรรถ-พันธุ์ บางกอก สอดแทรกความรู้เกี่ยวกับป่านานาพรรณไว้ในนวนิยายเรื่อง **พันป่า** อย่างน่าสนใจตลอดเวลา อาจผ่านบทสนทนาของตัวละครหรือบรรยายผ่านตัวผู้ประพันธ์โดยตรง ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือจากความบันเทิงใจอีกด้วย ตัวอย่างเช่น

๒.๑ ยางหน่อง

ใช้อาบลูกดอก เป็นไม้ลำต้นไม่ใหญ่มาก ผิวเปลือกมองดูแต่ไกลเห็นเป็นสีขาวเกลี้ยงเกลา ยางเป็นพิษ มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Antiaris toxicaria* แปลว่า มีน้ำพิษ ต้องอาศัยผสมกับของที่บูดเน่าเช่นน้ำปัสสาวะ จึงจะออกพิษได้รวดเร็ว”^{๒๑}

๒.๒ การแบ่งชั้นของไม้ซุงสัก

ในตลาดต่างประเทศ นิยมแบ่ง

^{๑๖} เล่มหนึ่ง หน้า ๑๓๗.

^{๑๗} เล่มหนึ่ง หน้า ๑๓๖.

^{๑๘} เล่มหนึ่ง หน้า ๔๕๕-๔๕๖.

^{๑๙} เล่มสอง หน้า ๔๒๕-๔๓๐.

^{๒๐} เล่มสาม หน้า ๔๐๓-๔๐๔.

^{๒๑} เล่มหนึ่ง หน้า ๖๗.

เป็น ๖ ชั้น. ชั้นหนึ่งเรียกว่าไม้ยุโรป สะแควร์, ชั้นสองเรียกว่าไม้อินเดีย สะแควร์, ชั้นสามเรียกว่าไม้แพลลังก์, ชั้นสี่เรียกว่าไม้แพลลังก์สะแควร์, ชั้นห้าเรียกว่าไม้สะแค้นทิง, และชั้นหกซึ่งคุณภาพต่ำสุดเรียกว่าไม้ครู้ก^{๒๒}.

๒.๓ ประเภทของป่าไม้ในเมืองไทย

แบ่งได้ ๕ ประเภท ได้แก่ ป่าดงดิบ ป่าแดง ป่าเบญจพรรณ ป่าชายหาดน้ำเค็ม และป่าเขา^{๒๓}

๒.๔ ยาใส่แผลไฟไหม้

เอาเมล็ดแตงกวามาตำกับข้าวสาร นำมาพอกบริเวณแผลไฟไหม้^{๒๔}

๒.๕ ลางจืด

สมุนไพรรชนิดหนึ่งที่มีสรรพคุณในทางกำจัดพิษร้ายที่เกิดจากของเบื่อเมา เช่น สุรา โดยใช้อ้อมเคี้ยวไว้ในปาก^{๒๕}

๒.๖ ต้นเปล้า

เป็นไม้ต้นขนาดกลาง ใบหนา มีขอบใบจักๆ กลิ่นหอมฉุน ใช้ต้มน้ำอาบหลังคลอดลูกเพื่อให้มดลูกเข้าอู่ได้เร็วและเนื้อตัวมีกลิ่นหอม^{๒๖}

๒.๗ ยาอายุวัฒนะ

ประกอบด้วยสมุนไพรร ๖ อย่าง คือ เปลือกทังถ่อน เปลือกตะโกนา บอระเพ็ด หัวหมู เมล็ดข่อย และพริกไทย หนักเท่าๆกัน เอามาตำให้ละเอียดคลุกกับน้ำผึ้งปั้นเป็นก้อนเล็กๆ พอกกินได้^{๒๗}

๒.๘ ระย้อม

เป็นไม้พุ่มเตี้ย สูงขนาดน้องหรือหัวเข่า มีดอกสีแดงคล้ายดอกเข็ม สรรพคุณยาอยู่ที่ราก นำมาตากแดด มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Rauwolfia serpentina* ใช้แก้พิษงู ถ้าเอารากมาปั่นผสมกับน้ำผึ้งจะแก้โรคปวดข้อ ปวดท้อง โรคนิ่ว ลดความดันโลหิต คลายเครียด ตลอดจนใช้กับหญิงในวัยที่ระดูจะหมด. รากระย้อมมีราคาแพงมาก มีบริษัทยาทั้งจากอเมริกา เยอรมนี และสวีเดนเซอร์แลนด์มารับซื้อ^{๒๘}

๒.๙ ต้นหญ้ามือเหล็กหรือต้นพญามือเหล็ก

ฝรั่งชื่อฮิลล์ เป็นผู้ค้นพบ นำมาต้มกินแก้ไข้ แก้ปวดไขข้อ แก้ท้องเสีย พวกคอกัญชาใช้กินแก้พิษกัญชา^{๒๙}

๒.๑๐ ลูกกาฝากมะม่วงป่า

มีรูปร่างเหมือนกล้วย ใช้ต้มกินแก้อาการไข้^{๓๐}

๒.๑๑ ไม้กฤษณา

ชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Aquilaria crassna* เมื่อยังยืนต้นอยู่ไม่มีกลิ่นหอม ต่อเมื่อล้มลงหลาย ๆ ปีแล้ว จะมีลูกผุดขึ้นมาจากแก่นให้กลิ่นหอม ทั้งนี้เพราะเชื้อโรคชนิดหนึ่งเข้าไปเกาะกินแก่นไม้ นำมาโขบแบ่งสำหรับทำตัว ทำสบู่ คนไทยส่งกฤษณาไปขายเมืองจีนตั้งห้าหกร้อยปีมาแล้ว มีราคา

แพงมาก เป็นไม้หายากเพราะพ่อค้าลักลอบโค่นให้ล้มตาย และทิ้งให้ผุเพื่อจะได้ลูกผุดหรือกฤษณานำไปขาย^{๓๑}

๓. ความรู้เกี่ยวกับสัตว์ป่า

บรรยากาศท้องป่าในนวนิยายเรื่องพันป่า น่าระทึกใจมากยิ่งขึ้นเมื่อผู้ประพันธ์บรรยายถึงสัตว์ป่าในเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วย อาทิ

๓.๑ โป่งค่าง

เพชร ชุมสาย และจ๊ก พบโป่งค่างในป่าขณะนอนพักผ่อน. โป่งค่างเป็นสัตว์เลื้อยคลานคล้ายงู กิ้งก่าหรือตุ๊กแกขนาดยักษ์ ซอบอาศัยในโพรงต้นไม้ที่มีใบรกรกทับ ยามกลางวันมักจะคลานมาแอบดูคนเดินป่า และจะกลับมามุดซุกจนกว่าคนนั้นจะตายไป. อย่างไรก็ตามโป่งค่างอาจนำมาเลี้ยงกินได้^{๓๒}

๓.๒ ตะขาบป่า

อยู่กันเป็นฝูง ตัวใหญ่เกือบเท่าแขน สีแดง อยู่ตามโคนไม้หรือกอไผ่ เมื่อคนถูกกัดจะรู้สึกเจ็บปวดมาก^{๓๓}

๓.๓ เสือ

เมื่อคนเผชิญกับเสือและเสือถูกฆ่าตาย เนื้อเสือและตับเสือนำมาประกอบอาหารได้ เนื้อเสือเป็นยาแก้พิษ ตับเสือเป็นยาบำรุง^{๓๔}

๓.๔ อึ่งกู่เขา

ลักษณะคล้ายอึ่งตามบ้าน มีสีข้างลายสามารถนำมาเป็นอาหารได้^{๓๕}

^{๒๒} เล่มหนึ่ง หน้า ๕๖๑.

^{๒๓} เล่มหนึ่ง หน้า ๕๙๓-๕๙๕.

^{๒๔} เล่มหนึ่ง หน้า ๖๒๘-๖๓๐.

^{๒๕} เล่มสอง หน้า ๖๒.

^{๒๖} เล่มสอง หน้า ๑๓๑.

^{๒๗} เล่มสอง หน้า ๑๓๖.

^{๒๘} เล่มสอง หน้า ๒๓๒-๒๓๘.

^{๒๙} เล่มสอง หน้า ๔๓๕-๔๓๗, ๔๖๐.

^{๓๐} เล่มสาม หน้า ๒-๖.

^{๓๑} เล่มสาม หน้า ๑๙๓-๑๙๖.

^{๓๒} เล่มหนึ่ง หน้า ๖๑๖-๖๒๐.

^{๓๓} เล่มสอง หน้า ๘๐-๘๑.

^{๓๔} เล่มสอง หน้า ๑๓๒-๑๓๔, ๒๕๕.

ปิดฉาก “พันป่า”

เช่นเดียวกับนวนิยายส่วนใหญ่ พันป่าจบลงด้วยความพ่ายแพ้ของ ฝ่ายอธรรม นายไพศาล เจ้าพ่อค้าไม้เถื่อน ถูกลูกน้องเก่า (ซึ่งเขาเคยคิดจะฆ่า) ยิงด้วยลูกดอกอาบยาพิษจนเสียชีวิต, อิทธิเดินทางไปศึกษาต่อด้านป่าไม้ที่สหรัฐอเมริกา, แฝงคงเป็นพนักงานป่าไม้อยู่ที่แก่งเจ็ดแควและจะแต่งงาน, ส่วนเพชรผู้เป็นพระเอกได้ทุนไปดูงานป่าไม้ที่ประเทศญี่ปุ่น, แพรสาวชาวป่าสัญญาว่าจะรักและ

ซื่อสัตย์ต่อเพชรจนวันตาย. อรรถ-พันธุ์ บางกอก จบนวนิยายเรื่องพันป่าอันแสนยาวของเขาด้วยข้อความอันไพเราะ ซึ่งบรรยายถึงความงามของธรรมชาติผสมผสานกับสัจธรรมของชีวิตมนุษย์กับกาลเวลาที่ว่า

“เวลาผ่านไป จากเที่ยงคืนเป็นตอนรุ่ง ดวงดาวที่อยู่บนฟ้ามีดสีน้ำเงินกำลังทอแสงอยู่สูงใสคล้ายใครไปรยปรายเพชรบนผืนกามะหยี่สีดำ ธรรมชาติไม่เคยเหนื่อยหน่ายต่อการหม่นเวียน

เป็นประจำเลย จากกลางคืนเป็นกลางวัน และจากกลางวันเป็นกลางคืน และหม่นเวียนเช่นนี้มานานหนักหนาและตลอดไปในกาลข้างหน้าอีกประมาณไม่ได้ ผิดกับชีวิตคนซึ่งเกิดมาแล้วดับสิ้นไปอย่างรวดเร็วและถูกลืมไม่มีอะไรเหลือ แต่ทั้ง ๆ ที่ชีวิตแสนสั้นเช่นนี้ก็ไม่มีอะไรประเสริฐสำหรับชีวิตมากไปกว่าความบริสุทธิ์ ความดีงาม และความรักเลย”^{๓๖}

Abstract

The Novel and Society: Mission of A Thousand Forests Chintana Damronglerd

Associate Member, the Academy of Arts, the Royal Institute, Thailand

The novel entitled *Pan Pa* (A Thousand Forests) was written by Orachom-Pan Bangkok and published in 1973 in three volumes; the length of the work is 1,923 pages. The story is about the fight of an honest forest officer against gangsters and corrupt government officers who get involved in a vast deforestation and illegal lumber operation. The novel's hero, Petch Poe Daeng, works in cooperation with other officers from the Police Department and Ministry of Interior to destroy this vicious network. The story underline Buddhist wisdom, the devotion and courage of good government officers in their attempts to conserve forests as precious national resources. The beauty and various values of the forest are illustrated throughout the story.

Key word : A Thousand Forests

^{๓๕} เล่มสอง หน้า ๒๕๖.

^{๓๖} เล่มสาม หน้า ๗๓๒.